

**Sytuacja demograficzna
w jednostkach samorządu
terytorialnego w Polsce
– wybrane aspekty**

Dr Anita Abramowska-Kmon,
Zakład Demografii w Szkole Głównej
Handlowej

Wstęp

W ostatnich dziesięcioleciach w Polsce, podobnie jak w innych krajach, w trzech głównych składowych ruchu ludności (płodności, umieralności i migracji) zachodzą głębokie zmiany powodując znaczące przeobrażenia w strukturze wieku populacji, czyli proces starzenia się ludności. Zmiany procesu reprodukcji ludności w Polsce rozpoczęły się w połowie lat 80. XX wieku. Ich tempo przyspieszyło natomiast po roku 1990 (Kotowska 2019, Kotowska i in. 2020). Co więcej, intensywność tych przemian jest większa niż w innych krajach europejskich, co sprawi, że **Polska, mimo jeszcze stosunkowo młodej struktury wieku ludności, w najbliższych 20-40 latach dołączy do krajów najstarszych w sensie demograficznym.** Warto podkreślić, że sam proces starzenia demograficznego to pozytywne zjawisko będące, między innymi, konsekwencją wydłużenia życia w wyniku poprawy warunków bytu i szeroko pojętego rozwoju społeczno-ekonomicznego (Schoenmaeckers 2005).

Proces starzenia się ludności pociąga za sobą wiele społeczno-ekonomicznych konsekwencji, będących podstawą licznych prac analitycznych i naukowych. W zdecydowanej większości dotyczą one jednak osób starszych i dorosłych, ich wydatków na zdrowie, opiekę długoterminową oraz źródeł jej finansowania (por. np. Abramowska-Kmon 2011a, Bloom i Canning 2008, Börsch-Supan 2002, European Commission 2020, Kotowska i in. 2020, Légaré 2006, Lewandowski, Rutkowski (red.) 2017, Schoenmaeckers 2005, Sharpe 2011). Dyskutowane są także kwestie związane z funkcjonowaniem seniorów, sytuacją materialną, rodzinną, stanem zdrowia. **Trzeba jednakże podkreślić, że zmiany struktury wieku ludności i ich konsekwencje dotyczą całej populacji, tj. osób w każdym wieku, w tym także najmłodszych – dzieci, młodzieży i młodych dorosłych (do 24 roku życia)** (por. np. OECD 2008, Uhlenberg 2009). **W związku z tym, celem niniejszego opracowania jest przedstawienie wybranych aspektów sytuacji demograficznej w pięciu województwach leżących we wschodniej i północno-wschodniej części Polski (tj. podkarpackim, warmińsko-mazurskim, lubelskim, podlaskim i kujawsko-pomorskim) w pierwszej połowie XXI wieku.** W pracy opisano zmiany dotyczące dzietności i umieralności na powyższych terenach w porównaniu do całego kraju, a także zmiany struktury wieku ludności. Okres analiz obejmował lata 2005-2050. Wykorzystano dane pochodzące z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego i dostępne na stronie internetowej, a także wyniki prognozy ludnościowej z 2014 roku (GUS 2014). W kolejnej części opracowania przedstawiony zostanie krótki opis zmian płodności i umieralności na poziomie województw, zaś w dalszej zaprezentowano przekształcenia w strukturze wieku ludności, zarówno na poziomie województw, jak i powiatów znajdujących się w tych pięciu województwach. Należy podkreślić, iż stopień szczegółowości niniejszych analiz uwarunkowany jest dostępnością odpowiednich danych na poziomie województw i powiatów.

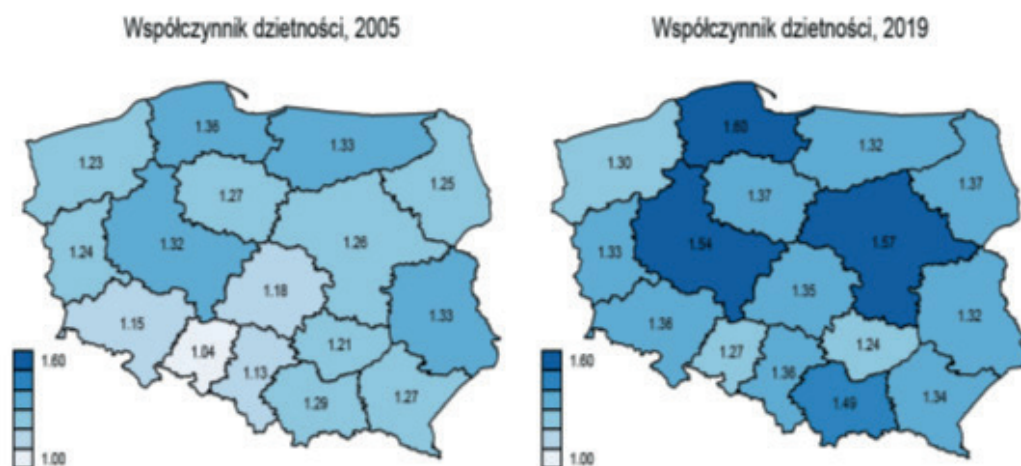
Wybrane zmiany demograficzne w Polsce w ujęciu wojewódzkim w latach 2005-2050

Zmiany płodności i umieralności w Polsce według województw w latach 2005-2019

Zmiany struktury wieku ludności wynikają głównie z przemian procesu płodności i umieralności, zaś w mniejszym stopniu z procesów migracyjnych (choć lokalnie wpływ migracji może być znaczący dla tych przekształceń). Zmiany płodności i umieralności są zróżnicowane terytorialnie, co przekłada się także na różnice w strukturze wieku ludności. Z uwagi na cel niniejszego opracowania w tej części przedstawiono jedynie trendy w dwóch najważniejszych miernikach procesów, zaobserwowane w latach 2005-2019. Zmiany płodności zostały opisane za pomocą współczynnika dzietności określającego średnią liczbę dzieci urodzonych przez kobietę w wieku rozrodczym, przy założeniu stałego wzorca płodności według wieku odnotowanego w danym roku. Z kolei, do opisu zmian w umieralności wykorzystany został parametr tablic trwania życia – oczekiwane dalsze trwanie życia noworodka (e_0), wyrażający średnią liczbę lat, jaką miałyby do przeżycia osoba urodzona w danym roku, przy założeniu stałego wzorca umieralności według wieku (z tego roku).

W Polsce w 2005 roku współczynnik dzietności wyniósł 1,24 dziecka na kobietę w wieku rozrodczym i była to jedna z najniższych wartości odnotowanych w Europie. Należy zaznaczyć, że długotrwałe utrzymywanie się współczynnika dzietności prowadzi do znaczących (i nieodwracalnych) zmian w strukturze ludności z punktu widzenia wieku (por. np. Kotowska 2019). Wskaźnik ten był zróżnicowany terytorialnie także wśród rozpatrywanych województw (Rysunek 1): kształtował się od 1,25 dziecka na kobietę w wieku rozrodczym dla woj. podlaskiego, przez 1,27 dla województw kujawsko-pomorskiego i podkarpackiego do 1,33 dla lubelskiego i 1,34 dla warmińsko-mazurskiego. Przez kolejne 10 lat współczynnik pozostawał na podobnym poziomie, zaś po 2015 roku zwiększył się i w 2019 roku wyniósł 1,42 dziecka na kobietę w wieku rozrodczym dla całego kraju. Jego wartość w analizowanych województwach także wzrosła do poziomu między 1,32 (woj. warmińsko-mazurskie i lubelskie) a 1,37 (woj. kujawsko-pomorskie i podlaskie).

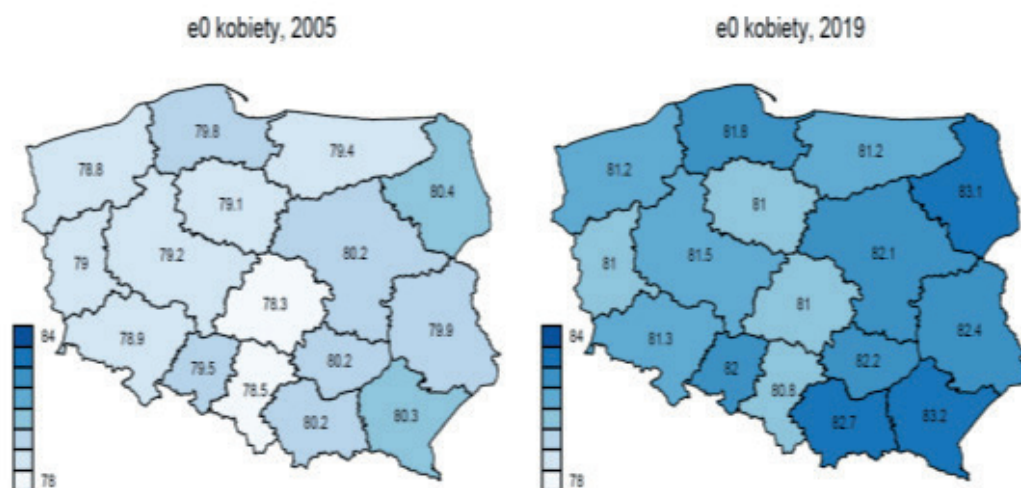
Rysunek 1. Współczynnik dzietności w Polsce według województw, 2005 vs. 2019

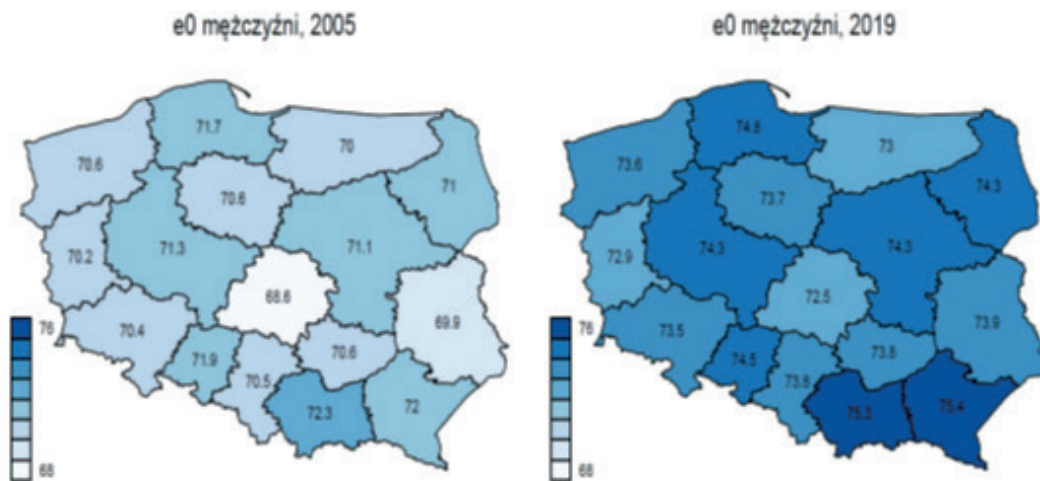

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Oczekiwane trwanie życia noworodka (e_0) w Polsce systematycznie rosło po 1990 roku, chociaż należy podkreślić, iż w ostatnich latach odnotowano stabilizację tego wskaźnika, a nawet jego minimalny spadek (por. np. Wróblewska 2019). W latach 2005-2019 wartość e_0 dla mężczyzn wzrosła z 70,8 lat do 74 lat, zaś dla kobiet z 79,4 lat do 81,8 lat. Między województwami także można zaobserwować znaczne różnice pod względem oczekiwanej długości życia noworodka: generalnie wyższe wartości tego miernika dla kobiet odnotowuje się we wschodnich regionach kraju, zaś dla mężczyzn w województwie małopolskim i podkarpackim (Rysunek 2). W szczególności w 2019 roku parametr e_0 dla kobiet wyniósł: w województwie podkarpackim 83,2 lat, podlaskim 83,1 lat, lubelskim 82,4 lat, mazursko-warmińskim – 81,2 lat, zaś w kujawsko-pomorskim – 81 lat, natomiast dla mężczyzn te wartości wyniosły odpowiednio: 75,4 lat, 74,3 lat, 73,9 lat, 73 lat i 73,7 lat.

Rysunek 2. Oczekiwane trwanie życia noworodka w Polsce według płci i województw, 2005-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

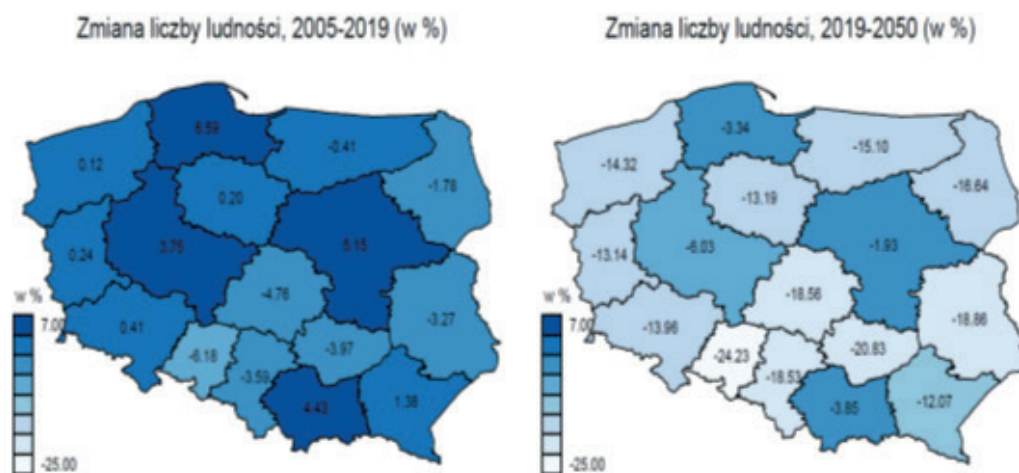
Zmiany liczby i struktury ludności według wieku w Polsce w ujęciu wojewódzkim w latach 2005-2050

W latach 2005-2019 liczba ludności w Polsce nieznacznie wzrosła, z 38,18 mln osób w 2005 roku do 38,38 mln osób w 2019 roku (tj. o 0,59%). Do roku 2035 spadnie ona o 1,9 mln (tj. o 5%), do ok. 36,5 mln, a do 2050 roku zmaleje do 33,95 mln osób (tj. o kolejne 7%). Od 2005 roku liczba ludności w dwóch analizowanych województwach także wzrosła (w kujawsko-pomorskim o 0,2% i w podkarpackim o 1,4%), zaś w trzech pozostałych zmalała (w warmińsko-mazurskim o 0,41%, w podlaskim o 1,78%, w lubelskim o 3,27%) (Rysunek 3). **Natomiast do 2050 roku można oczekiwać znaczącego spadku populacji we wszystkich rozpatrywanych województwach: od 12% w województwie podkarpackim, przez 13% w województwie kujawsko-pomorskim, 15% w warmińsko-mazurskim, 16,6% w podlaskim, do prawie 19% w województwie lubelskim (Rysunek 3).**

Znaczny ubytek ludności (tzw. depopulacja) może mieć różne, społeczno-ekonomiczne konsekwencje dla regionu, także na poziomie lokalnym (por. np. Szukalski 2019). Mniejsza liczba ludności przekłada się w szczególności na mniejszy potencjał konsumpcyjny wynikający z jednoczesnego zwiększenia udziału w populacji osób starszych, które charakteryzują się niższymi dochodami i wydatkami. **Ponadto, depopulacja może skutkować niższym poziomem prywatnych inwestycji, co prowadzi często do spadku liczby dobrze płatnych ofert pracy i przyczynia się do spowolnienia wzrostu produktywności i płac. Należy także wspomnieć, że ubytek liczby ludności może powodować zmniejszony popyt na mieszkania i lokale, prowadząc do spadku cen/wartości nieruchomości. Zmiany te mogą przekładać się na infrastrukturę istniejącą na danym terenie, co w skrajnej sytuacji spowoduje (zwłaszcza w przypadku małych miejscowości) duże trudności w zaspokajaniu potrzeb mieszkańców.** Jest to szczególnie ważne dla terenów wiejskich, które dodatkowo doświadczają utrudnień wynikających ze znaczącego ograniczenia połączeń transportu publicznego. Co więcej, proces depopulacji oznacza dla gminy

spadek dochodów pochodzących z różnego rodzaju podatków, a to z kolei może powodować dalsze nierówności społeczne i regionalne, skutkując zmniejszeniem inwestycji, na przykład w sferze usług dla osób najmłodszych. Warto jednak podkreślić, że na terenach gęsto zaludnionych ubytek liczby ludności może mieć pozytywne konsekwencje dla środowiska i może być dodatnio oceniany przez mieszkańców danego terenu, którzy odczuwaliby poprawę warunków i jakości życia (van Dalen, Henkens 2011).

Rysunek 3. Zmiana liczby ludności (w %) w Polsce według województw, 2005-2050

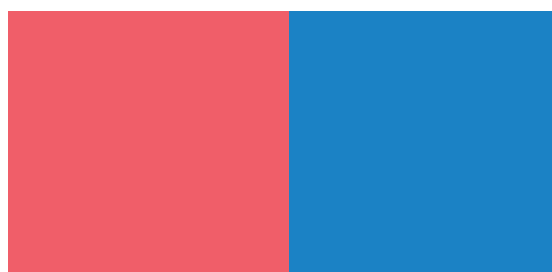
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Zmianie liczby ludności w Polsce towarzyszą znaczące przeobrażenia w strukturze populacji według wieku: rośnie liczba osób w wieku 65 lat i więcej, przy jednoczesnym zmniejszeniu liczby osób młodych (tj. do 24 r.ż.) (Rysunek 4). W latach 2005-2019 liczba osób starszych wzrosła do ponad 6,9 mln (czyli o ponad 1/3), natomiast liczba dzieci i osób młodych (do 24 r.ż.) zmalała z prawie 12,4 mln do 9,7 mln (o 21%). W efekcie tych zmian udział osób starszych znacząco wzrósł i w 2019 roku wyniósł ponad 18%, zaś odsetek osób młodych zmalał do ponad 25% (z poziomu ponad 32% w 2005 roku). Wyniki prognozy ludnościowej GUS z 2014 roku wskazują na kontynuację zmian w tym zakresie: **do 2035 roku zbiorowość osób w wieku 65+ zwiększy się o kolejne prawie 2 mln, a następnie do 2050 roku o ponad 4 mln (osiągając ponad 11 mln) i będą one stanowiły 1/3 populacji kraju (GUS 2014). Z kolei liczba osób młodych (do 24 r.ż.) w dalszym ciągu będzie się zmniejszała, wynosząc niewiele ponad 8 mln w 2035 roku i ok. jeden milion mniej w 2050 roku (w sumie o ok. 2,7 mln osób mniej niż w 2019 roku), zaś ich udział wyniesie zaledwie 20% ogółu ludności.** Znaczący wzrost liczby osób starszych, przy jednoczesnym spadku osób dorosłych i dzieci, może obniżyć potencjał konsumpcyjny danego regionu (zwłaszcza małych miejscowości), gdyż osoby starsze odznaczają się niższymi dochodami i innym wzorcem konsumpcji niż osoby młodsze. Ponadto zmiana relacji między grupami wieku, zwłaszcza między potencjalnymi opiekunami a seniorami wymagającymi wsparcia/pomocy, przyczyni się do zwiększenia zapotrzebowania na różnego rodzaju formalne usługi opiekuńcze i opiekę zdrowotną dla osób starszych, które są zazwyczaj zaspokajane

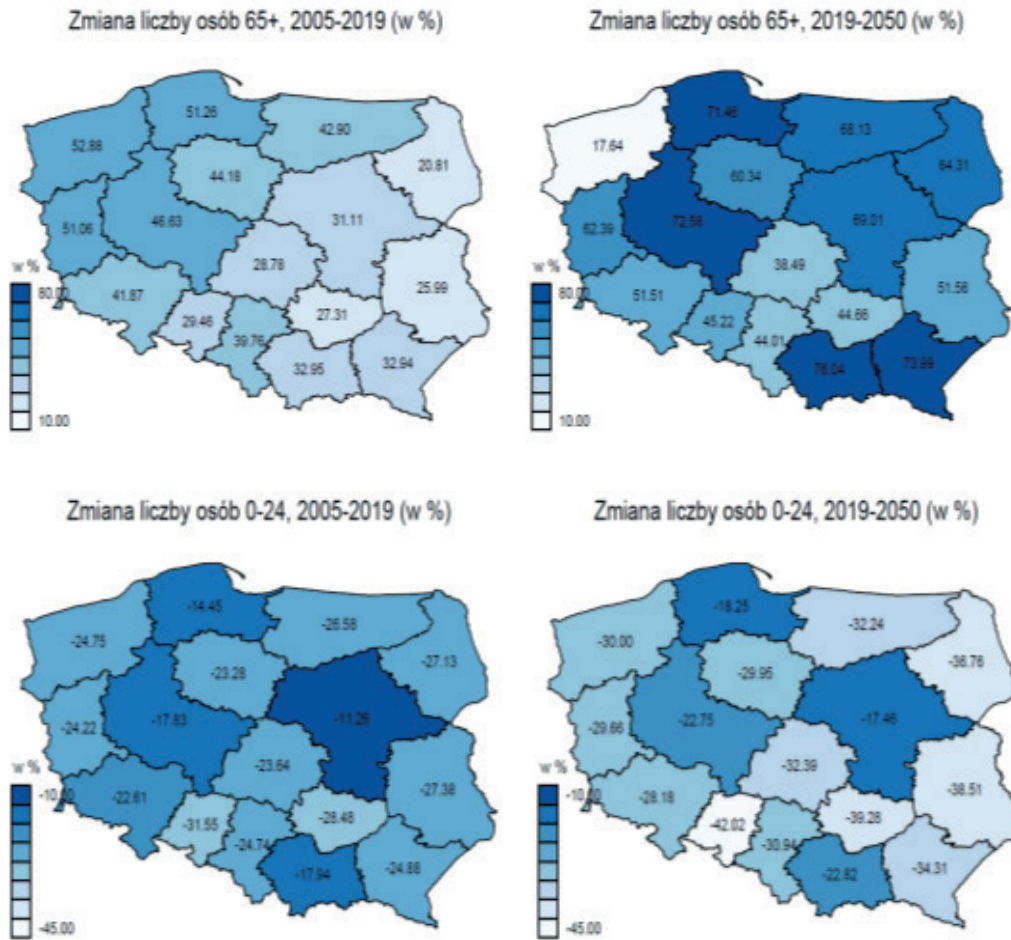
przez instytucje na szczeblu lokalnym (por. np. Abramowska-Kmon 2011a). Dla społeczności lokalnych ten fakt niesie za sobą ogromne wyzwania, wynikające z jednej strony z malejącego potencjału opiekuńczego w rodzinach (ale także na poziomie całej społeczności), z drugiej ze znaczącego wzrostu wydatków na te cele.

Obserwowane i przewidywane zmiany liczebności tych grup wieku są zróżnicowane terytorialnie (Rysunek 4), co przekłada się – zarówno obecnie, jak i w przyszłości – na znaczne różnice w strukturze wieku ludności między województwami (Rysunek 5). W szczególności widoczne jest to w przypadku pięciu analizowanych województw. **Mimo że wzrost liczby osób starszych w latach 2005-2019 był znacznie mniejszy niż dla pozostałych województw (zwłaszcza w Polsce północno-zachodniej), w przyszłości przyrost liczebny seniorów w tych województwach będzie silniejszy niż w pozostałych.** Na przykład, w latach 2005-2019 liczba osób starszych wzrosła o prawie 21% w województwie podlaskim, o 26% w lubelskim, o 33% w podkarpackim, o 43% w warmińsko-mazurskim i 44% w kujawsko-pomorskim, natomiast **do 2050 roku można oczekiwać, że przyrost ten wyniesie odpowiednio: 64,3%, 51,6%, 74%, 68% i 60,3%.** Zmiany takie oznaczają zwiększającą się presję na władze lokalne wynikającą z rosnących potrzeb osób starszych, zwłaszcza sędziwych. Zaspokojenie potrzeb opiekuńczych i zdrowotnych, dostarczenie innych usług dla tej grupy ludzi (np. edukacyjnych) może pociągnąć za sobą przemiany w strukturze wydatków na poziomie lokalnym, powodując zmniejszenie nakładów na usługi dla osób młodszych.

Z kolei w latach 2005-2019 **liczba osób do 24 r.ż.** zmniejszyła się w analizowanych województwach o ok. 24-28%, a **do 2050 roku zmaleje od 30% (woj. kujawsko-pomorskie) do 38,5% (lubelskie).** W konsekwencji proces starzenia się ludności w tych województwach ulega nasileniu: udział osób starszych wzrósł z 12-14% w roku 2005 do 17-18% w 2019 roku (Rysunek 5), zaś w przyszłości wzrośnie do 24-26% w 2035 roku i 33-35% w 2050 roku. Odsetek osób młodych (do 24 r.ż.) zmalał z poziomu 33-35% w 2005 roku do 25-25% w roku 2019 i można oczekiwać dalszego jego spadku: do 21-22% w 2035 roku oraz 19-21% w 2050 roku. Należy podkreślić, iż wyzwania wynikające ze starzenia się ludności w analizowanych województwach mogą być większe niż w pozostałych regionach kraju ze względu na znaczne różnice w poziomie i tempie wzrostu PKB per capita.

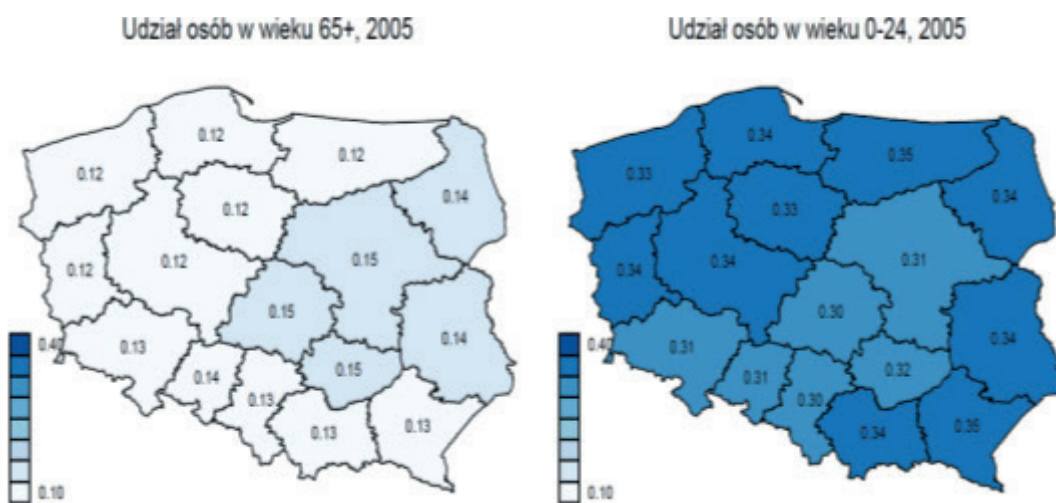

Rysunek 4. Zmiana liczby osób starszych i młodych w Polsce według województw, 2005-2050

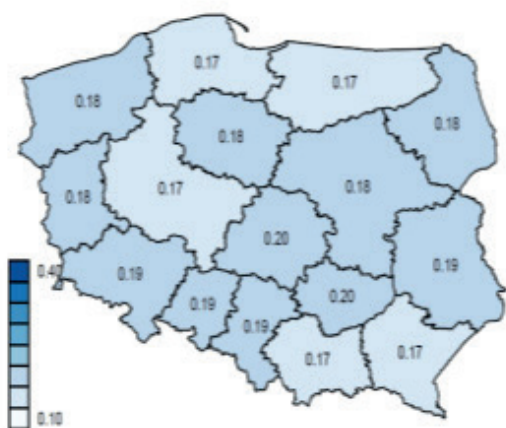

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

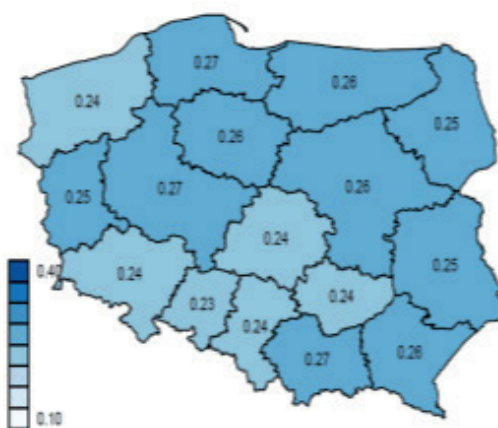
Rysunek 5. Udział osób starszych i młodych w Polsce według województw, 2005-2050

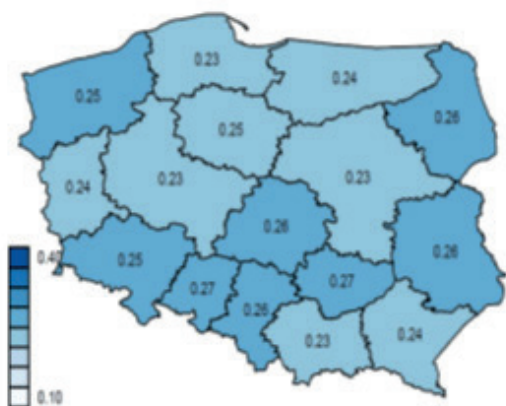
Udział osób w wieku 65+, 2019

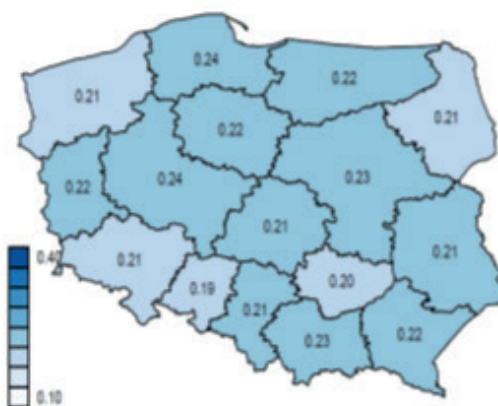
Udział osób w wieku 0-24, 2019

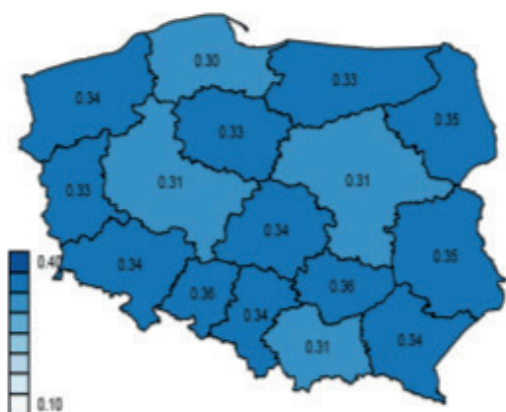
Udział osób w wieku 65+, 2035

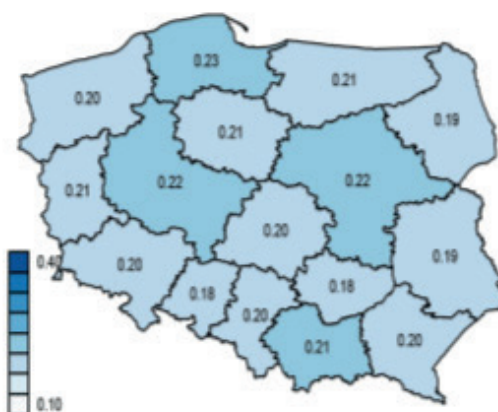
Udział osób w wieku 0-24, 2035

Udział osób w wieku 65+, 2050

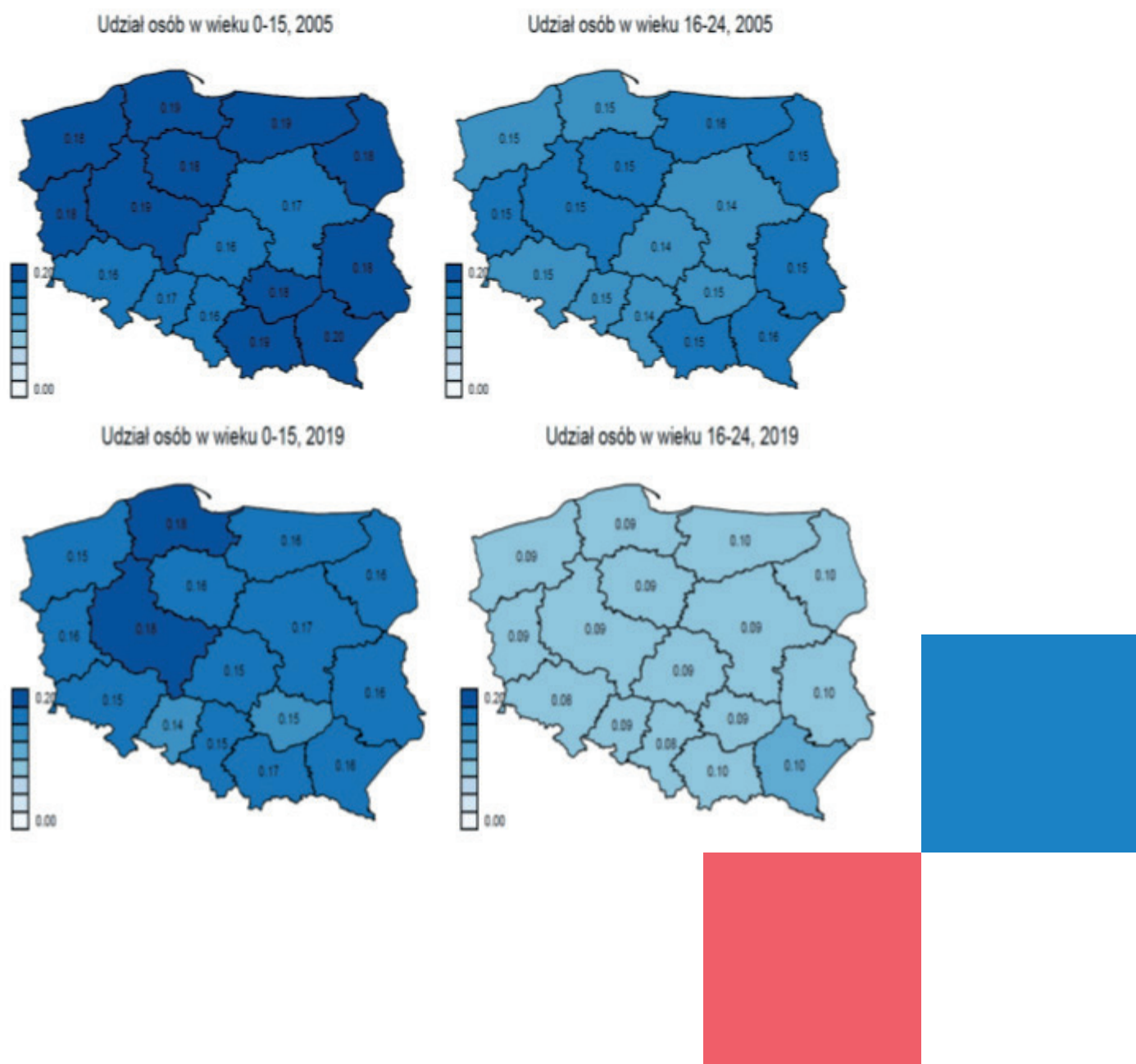
Udział osób w wieku 0-24, 2050

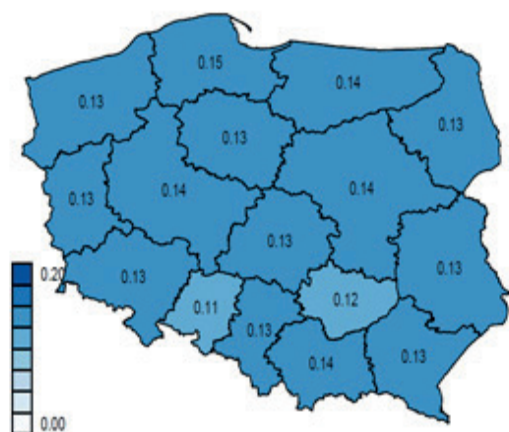
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Z uwagi na cel niniejszego opracowania warto przedstawić kształtowanie się odsetka osób najmłodszych (tj. w wieku 0-15 lat) oraz młodzieży i młodych dorosłych (w wieku 16-24 lata). W 2005 roku udział osób w wieku do 15 r.ż. wyniósł w Polsce 17,7% i w 2019 zmalał do 16,3%, zaś udział osób w wieku 16-24 lata zmniejszył się w tym okresie z 14,8% do 9,1%. Podobnie jak w przypadku pozostałych wskaźników struktury wieku, również pod tym względem można zauważyć różnice między województwami, także w grupie analizowanych województw (Rysunek 6). W 2005 roku udział osób do 15 r.ż. w tych województwach kształtował się na poziomie 18-20%, zaś w 2019 roku wyniósł ok. 16%. Można się spodziewać, że w przyszłości ulegnie dalszemu zmniejszeniu: do ok. 13-14% w 2035 roku i 12-13% w 2050 roku. Natomiast osoby w wieku 16-24 lata stanowiły w 2005 roku ok. 15-16% ogółu populacji, zaś w 2019 roku ok. co dziesiąta osoba była w tym wieku. W przyszłości odsetek ten ulegnie nieznacznemu spadkowi do ok. 8-9% w 2035 roku oraz 7-8% w 2050 roku.

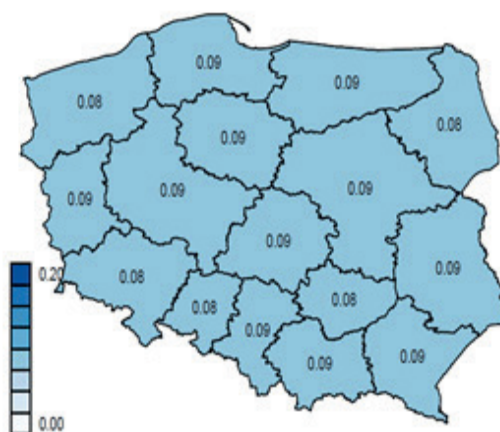
Rysunek 6. Udział osób młodych w Polsce według grup wieku i województw, 2005-2050

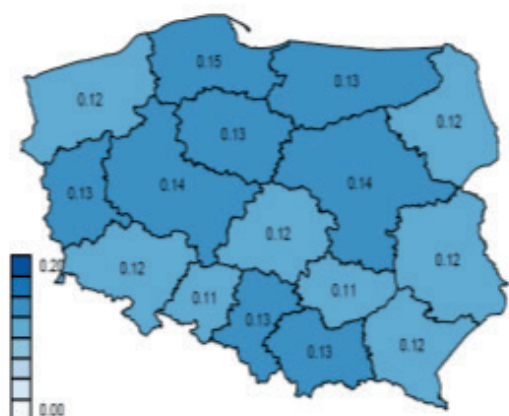
Udział osób w wieku 0-15, 2035

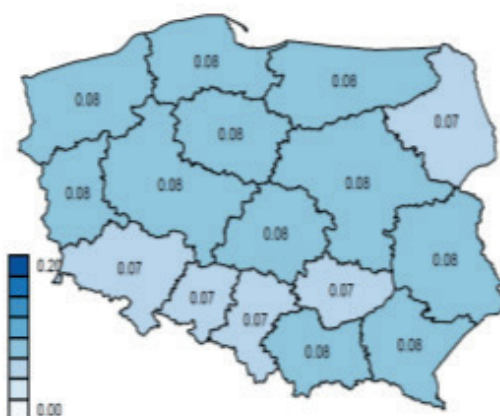
Udział osób w wieku 16-24, 2035

Udział osób w wieku 0-15, 2050

Udział osób w wieku 16-24, 2050

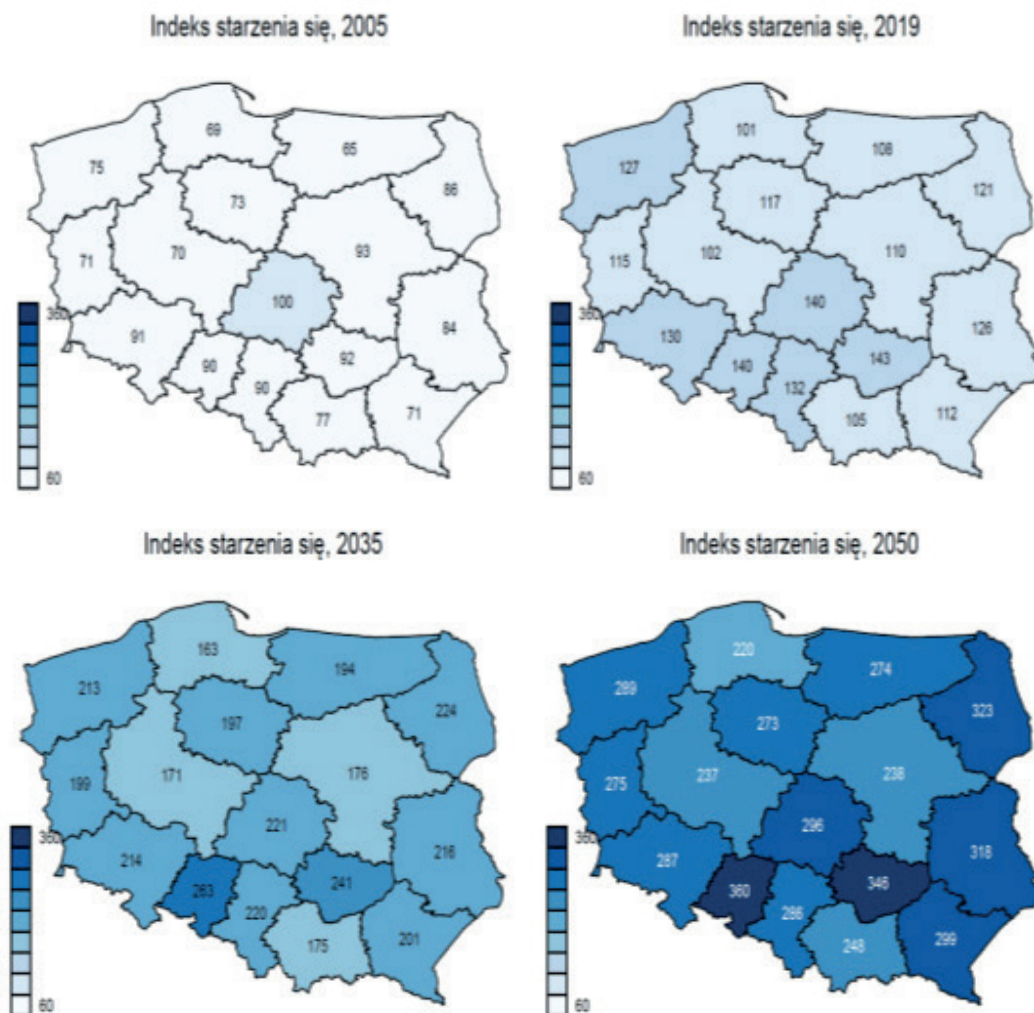

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W tym miejscu przedstawiamy wyniki analizy zmian w czasie indeksu starzenia się (*ageing index*), który także może być wykorzystany do oceny stopnia zaawansowania procesu starzenia się ludności (Abramowska-Kmon 2011b). Wyraża on liczbę osób w wieku 65 lat lub więcej przypadającą na 100 osób w wieku poniżej 15 r.ż. Innymi słowy, obrazuje on, ile „dziadków” przypada na 100 „wnuków” w danej zbiorowości. Jego wyższe wartości oznaczają wyższy stopień zaawansowania starzenia się ludności. W roku 2005 na 100 osób w wieku 0-14 lat przypadły 82 osoby w wieku 65+, zaś w 2019 roku wskaźnik wyniósł 118 osób. W najbliższych 20-30 latach znacząco wzrośnie, osiągając 197 osób w 2035 roku i 269 osób w 2050. Zmiana relacji między tymi grupami wieku może być zauważalna zwłaszcza na poziomie lokalnym. Już obecnie występują obszary/gminy „stare” lub „młode” w sensie demograficznym, a różnice te będą się pogłębiać. Oznacza to inne wyzwania (np. pod względem infrastruktury, zapotrzebowania na różnego rodzaju usługi) stojące przed władzami obszarów bardzo zaawansowanych pod względem starzenia się ludności, w porównaniu do terenów młodszych demograficznie. Także ze względu na wartość tego miernika, regiony w Polsce różnią się od siebie. Dotyczy to również analizowanych województw. W 2005 roku w badanej grupie najniższą wartość indeksu odnotowano dla woj. warmińsko-mazurskiego (65 osób), zaś najwyższą dla woj. podlaskiego – 86 osób (Rysunek 7). W roku 2019 największą wartość indeksu starzenia się zaobserwowano dla woj.

lubelskiego (126 osób), najmniejszą dla województwa warmińsko-mazurskiego (108 osób). Zgodnie z wynikami prognozy ludnościowej GUS, do 2050 roku wskaźnik ten znacząco wzrośnie we wszystkich opisywanych województwach i będzie się kształtował między 273 osobami (w woj. kujawsko-pomorskim) a 323 osobami (w woj. podlaskim).

Rysunek 7. Indeks starzenia się w Polsce według województw, 2005-2050

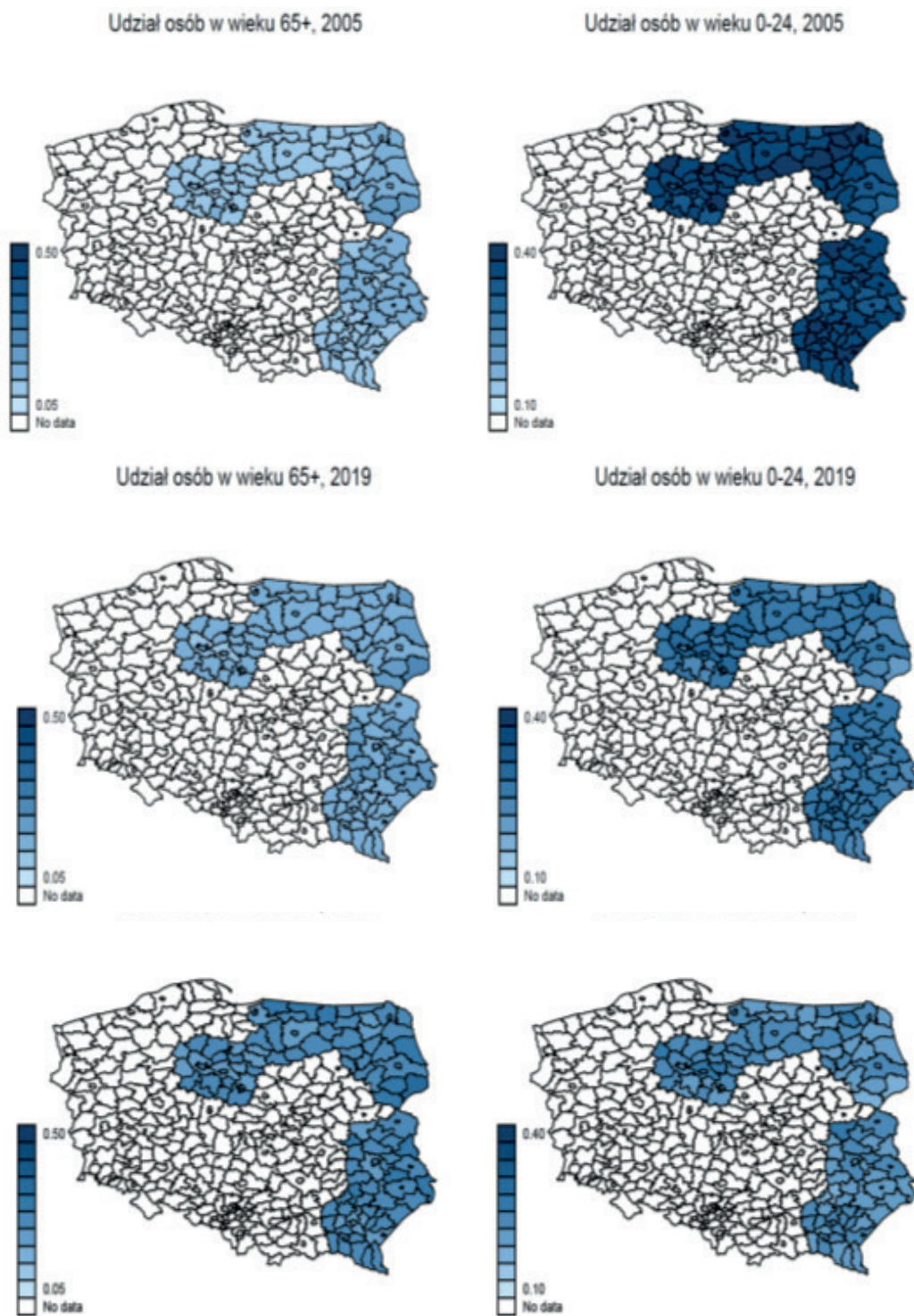
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Zmiany struktury wieku w powiatach w analizowanych województwach w latach 2005-2050

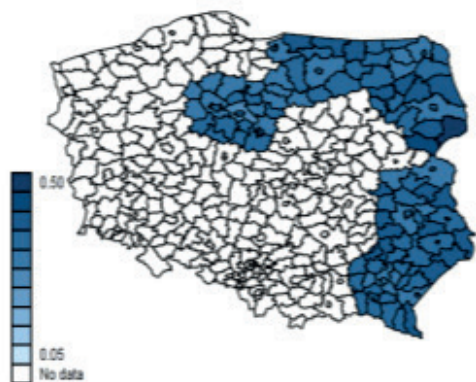
Należy zaznaczyć, że analizowane województwa są zróżnicowane pod względem zaawansowania zmian struktury wieku ludności w poszczególnych powiatach (Rysunek 8 i Rysunek 9). Generalnie, w okresie 2005-2019 we wszystkich powiatach w tych województwach zauważalny jest wzrost udziału osób starszych w populacji, przy równoczesnym spadku odsetka osób młodych. Warto jednak podkreślić, że zarówno poziom wyjściowy, jak i tempo zmian były zróżnicowane terytorialnie. Innymi słowami, można jednocześnie wyróżnić jednostki samorządu terytorialnego (powiaty/gminy), które charakteryzują się stosunkowo młodą populacją i słabym tempem zmian struktury wieku, jak i te bardziej zaawansowane pod względem starzenia się ludności. Należy więc zwrócić uwagę, że tego typu

zróźnicowanie, odnotowywane na poziomie lokalnym, powinno być uwzględniane na szczeblu powiatu lub gminy przy planowaniu różnego rodzaju rozwiązań polityki społecznej.

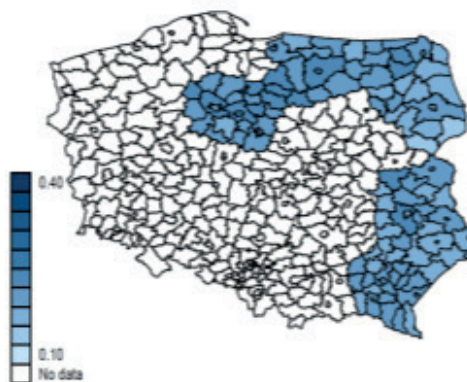
Rysunek 8. Udział osób starszych i młodych w Polsce w powiatach, w wybranych województwach, 2005-2050

Udział osób w wieku 65+, 2050

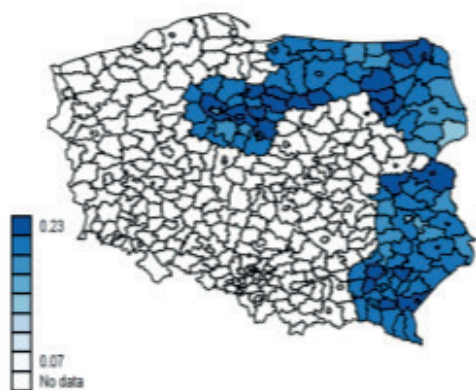
Udział osób w wieku 0-24, 2050

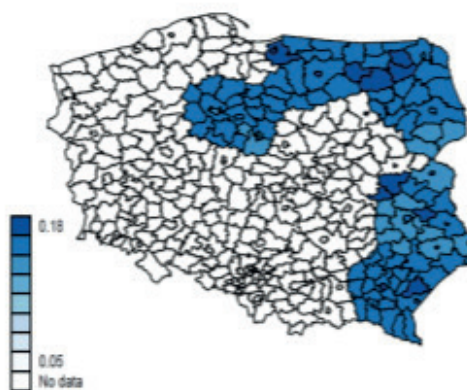
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Rysunek 9. Udział osób młodych w Polsce według grup wieku i powiatów w wybranych województwach, 2005-2050

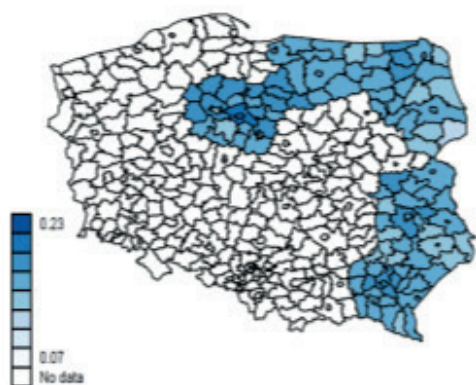
Udział osób w wieku 0-15, 2005

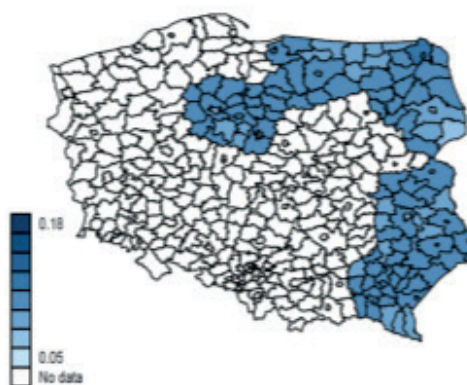
Udział osób w wieku 16-24, 2005

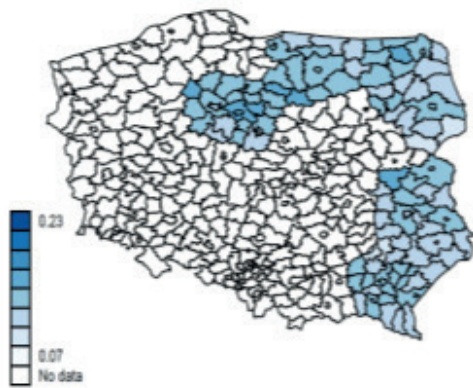
Udział osób w wieku 0-15, 2019

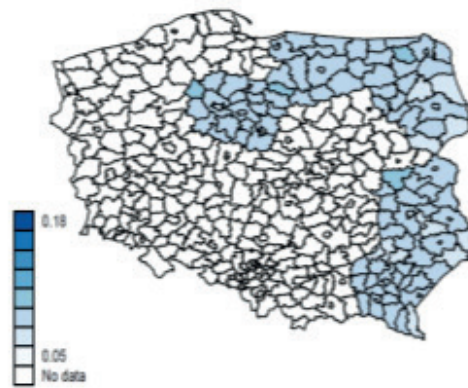
Udział osób w wieku 16-24, 2019

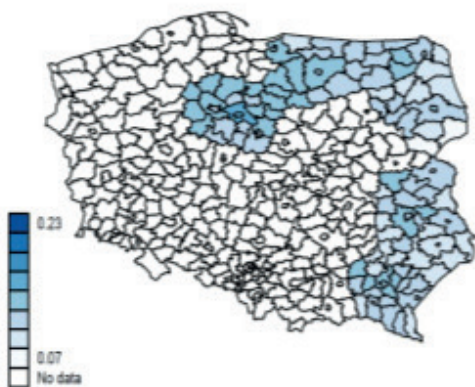
Udział osób w wieku 0-15, 2035

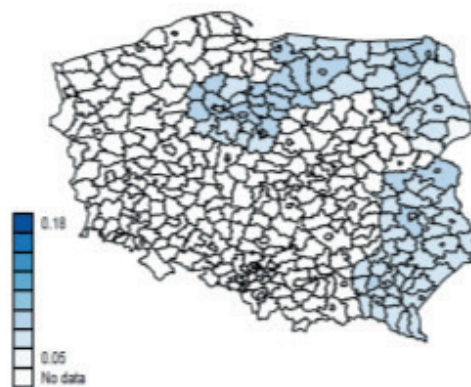
Udział osób w wieku 16-24, 2035

Udział osób w wieku 0-15, 2050

Udział osób w wieku 16-24, 2050

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Podsumowanie

Celem niniejszego opracowania było przedstawienie wybranych aspektów sytuacji demograficznej w pięciu analizowanych województwach Polski wschodniej i północno-wschodniej. Przytoczone dane ilustrują zróżnicowanie terytorialne (zarówno między województwami, jak i powiatami) pod względem opisanych procesów demograficznych (tj. płodności i umieralności). To przekłada się na dotychczasową strukturę ludności według wieku, a także jej przeobrażenia w przyszłości. **W perspektywie kilku najbliższych dziesięcioleci należy oczekiwać kontynuacji tych zmian (zwłaszcza w analizowanych województwach) oraz ich potencjalnych społeczno-ekonomicznych konsekwencji.** Proces ten stawia przed społeczeństwem, rządem i samorządami ogromne wyzwania. Należy podkreślić, iż analizowane województwa będą doświadczały intensywnego starzenia się ludności (szybszego niż w innych regionach), przy jednoczesnym znacznym ubytku ludności. **W powiązaniu z gorszą sytuacją ekonomiczną opisywanych województw, fakt ten oznacza duże wyzwania stojące przed powiatami i gminami. Na przykład, zmniejszenie potencjału konsumpcyjnego, możliwości inwestycji może prowadzić do jeszcze większych różnic między regionami, ale także do głębszych nierówności społecznych.**

Należy podkreślić, że skutki zmian struktury wieku ludności są dyskutowane przede wszystkim z punktu widzenia osób starszych i dorosłych, stabilności finansów publicznych i możliwości zaspokojenia rosnących potrzeb osób starszych (np. formalnych usług opiekuńczych, opieki zdrowotnej itp.). Natomiast, do pewnego stopnia pomija się fakt, że dotyczą one całego społeczeństwa, tj. osób w każdym wieku, w tym młodych. Skupienie uwagi rządzących na potrzebach osób starszych i sposobach ich zaspokojenia może spowodować, że oczekiwania osób najmłodszych będą traktowane w sposób drugorzędny (z mniejszym priorytetem) i w efekcie przyczyni się do ograniczenia na rzecz osób starszych środków na usługi dla dzieci i młodzieży (Uhlenberg 2009). Jest to istotne zwłaszcza z punktu widzenia biedniejszych regionów i grup społecznych, doświadczających ubóstwa lub w inny sposób wykluczonych społecznie. To one szczególnie wymagają większych nakładów na przeciwdziałanie negatywnym konsekwencjom zmian demograficznych na poziomie lokalnym. W przeciwnym razie może to doprowadzić do zwiększenia nierówności społecznych w młodszych grupach i w efekcie determinować niższy subiektywny dobrostan psychiczny w przebiegu życia oraz negatywnie wpłynąć na rozwój społeczno-ekonomiczny regionu.

Bibliografia

Abramowska-Kmon A., 2011a, *Zmiany modelu rodziny a zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze dla osób starszych*, maszynopis pracy doktorskiej, Warszawa: Kolegium Analiz Ekonomicznych Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie.

Abramowska-Kmon A., 2011b, *O nowych miarach zaawansowania procesu starzenia się ludności*, *Studia Demograficzne*, 1(159), 3–22.

Bloom D.E., Canning D., 2008, *Global Demographic Change: Dimension and Economic Significance*, *Population and Development Review*, 34, 17–51.

Börsch-Supan A., 2002, *Labor Market Effects of Population Aging*, *MEA Discussion Papers 11*, Mannheim Research Institute for the Economics of Aging.

European Commission, 2021, *The 2021 Ageing Report. Economic & Budgetary Projections for the EU Member States (2019-2070)*, Institutional Paper Vol. 148, Luxembourg.

GUS, 2014, *Prognoza ludnościowa 2014-2050*, Warszawa.

Kotowska I.E., W. Wróblewska, A. Abramowska-Kmon, P. Strzelecki, 2020, *Zmiany demograficzne – pomiar procesów i ocena skutków społeczno-ekonomicznych*, w: T.Panek (red.), *Statystyka społeczna. Procesy społeczne, źródła danych i metody analizy*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 84 -139.

Kotowska I.E., 2019, *Uwagi o urodzeniach i niskiej dzietności w Polsce oraz polityce rodzinnej wspierającej prokreację*, *Studia Demograficzne*, 2(176), 11–29.

Légaré J., 2006, *Economic, Social, and Cultural Consequences of the Aging of the Population*, w: G. Casselli, J. Vallin, G. Wunsch (red.), *Demography: Analysis and Synthesis: a Treatise in Population Studies*, Elsevier.

Lewandowski P., Rutkowski J. (red.), 2017, *Starzenie się ludności, rynek pracy i finanse publiczne w Polsce*, Warszawa: Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce.

OECD, 2008, *Ageing OECD Societies*, w: OECD, *Trends Shaping Education* (s.13–20), OECD Publishing, Paris.

Schoenmaeckers R., 2005, *Population Ageing and Its Economic and Financial Implication*, w: *Population Ageing and its Challenges to Social Policies*, Schoenmaeckers R., Kotowska I.E. (Red.), *Population Studies*, 50, Council of Europe Publishing, Strasbourg.

Sharpe A., 2011, *Is Ageing a Drag on Productivity Growth? A Review Article on Ageing, Health and Productivity: The Economics of Increased Life Expectancy*, *International Productivity Monitor*, 21, 82–94.

Szukalski P., 2019, *Depopulacja – wybrane konsekwencje dla lokalnej polityki społecznej*, *Polityka Społeczna*, 10, 10–15.

Uhlenberg P., 2009, *Children in an aging society*, *Journals of Gerontology - Series B Psychological Sciences and Social Sciences*, 64(4), 489–496.

van Dalen H. P., Henkens K., 2011, *Who fears and who welcomes population decline?* *Demographic Research*, 25, 437–464.

Wróblewska W., 2019, *Zmiana liczby zgonów i trwania życia w latach 2016–2018. Przyczynek do analizy zgonów w Polsce*, *Studia Demograficzne*, 1(175), 9–25.

O projekcie *Mocniejsze NGOsy dla edukacji i aktywności obywatelskiej młodych*

Projekt realizuje Fundacja Civis Polonus wspólnie ze Związkiem Miast Polskich. Najważniejszą grupą docelową projektu są nowe lub posiadające nieduże doświadczenie organizacje społeczne, które chcą wzmacniać aktywność obywatelską młodych, ale potrzebują do tego teoretycznego i praktycznego wsparcia.

Młodzi Polacy w ograniczonym stopniu interesują się sprawami publicznymi i nie korzystają w pełni z mechanizmów demokracji, a edukacja obywatelska nie ma należnego jej miejsca w polskich szkołach. NGOsy starają się uzupełniać luki w systemie. Będą skuteczniejsze, jeśli będą działać w partnerstwie z samorządami terytorialnymi. Dlatego działania w ramach projektu skierowane są zarówno do przedstawicieli organizacji, jak i do jednostek samorządu terytorialnego poniżej 100 000 mieszkańców. Chcemy zwiększyć gotowość samorządów do współpracy i partnerstw z NGOsamii w zakresie aktywizacji obywatelskiej młodzieży.

Projekt obejmuje województwa: podkarpackie, podlaskie, lubelskie, warmińsko-mazurskie i kujawsko-pomorskie.

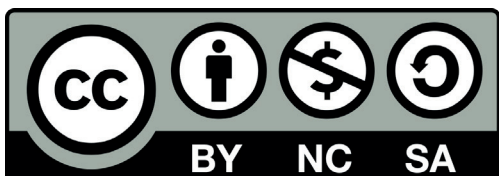
Strona projektu: <http://civispolonus.org.pl/projekt/mocniejsze-ngosy-dla-edukacji-i-aktywnosci-obywatelskiej-mlodych/>

O Fundacji Civis Polonus

Działająca od 2004 roku Fundacja stawia sobie za cel rozwijanie postaw obywatelskich umożliwiających jednostkom aktywne uczestniczenie w życiu publicznym. Dobre państwo jest wspólnotą otwartych, kompetentnych i zaangażowanych obywateli, więc podejmujemy różnorodne działania wzmacniające nasz obywatelski potencjał. Pracujemy z przedstawicielami administracji publicznej, aby wspólnie kreować mechanizmy udziału obywateli w procesach decyzyjnych. Tworzymy programy aktywnej edukacji obywatelskiej na poziomie szkół i gmin. Bardzo ważne jest dla nas podejmowanie refleksji na temat charakteru współczesnego obywatelstwa i jego istoty. Pomaga ona nam wyznaczać kierunki projektowanych działań. Choć na co dzień zajmujemy się tworzeniem i wdrażaniem projektów, doceniamy wagę zabierania głosu w dyskusji publicznej, uczestniczenia w działaniach koalicyjnych oraz prowadzenia rzecznictwa na rzecz edukacji obywatelskiej w Polsce.

<http://civispolonus.org.pl>

Fundacja Civis Polonus 2021

Ten utwór jest dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe

Publikacja przygotowana w ramach projektu *Mocniejsze NGOsy dla edukacji i aktywności obywatelskiej młodych*, realizowanego z dotacji programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy, finansowanego z Funduszy EOG.

Patronem medialnym projektu jest dziennik *Rzeczpospolita Życie Regionów* i portal organizacji pozarządowych ngo.pl.

